

HÁBORÚ VAGY FEGYVERES ÖSSZETÜZÉS

KÖTET A ZALAI HONVÉDEK KÁRPÁTALJAI BEVONULÁSÁRÓL

■ A magyar királyi 9. honvéd önálló gyalogdandár 1939. március-áprilisi kárpátaljai bevonulásának történetét és a magyar-szlovák fegyveres összecsapás körülményeit tárja fel Molnár András történész (az MNL Zala Megyei Levéltárának igazgatója) és dr. Szabó Péter hadtörténész (HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum tudományos főmunkatársa) újabb közös kötete.

— pet —

A szerzőpáros immár negyedszázada kutatja a korszak történetét és annak zalai kötődéseit. Munkájukból már több kiadvány is született. A legfrissebb a „Zalai honvédek Kárpátalján” című könyv, melyet a minap mutattak be a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban.

Balaicz Zoltán polgármester köszöntője után Kiss Gábor, a házigazda intézmény igazgatója előljáróban elmondta: 1992-ben jelent meg az első közös kötet „Frontnaplók a Don-kanyarból 1942–43” címmel, mely az Oroszországban hősi halált halt zalai honvédeknek állít emléket. A két történész azóta is folyamatosan végzi a kutatómunkát; nemcsak a doni katasztrófa körülményeit, hanem többek között az erdélyi és kárpátaljai bevonulás történetét is feltárva. A mostani kiadvány korabeli visszaemlékezések és fotók alapján a kárpátaljai eseményeknek állít emléket. De a kötet abból a szempontból is hiánypótló, hogy az önálló magyar haderő megszületésének körülményeire is rávilágít.

A történelmi, illetve hadtörténelmi háttérrel Szabó Péter szövegét. Elhangzott: a magyar királyi honvédség csapatai a csehszlovák állam szétesését követően, 1939 márciusában kisebb harcok árán ismét birtokba vették a trianoni békeszerződés során elcsatolt Kárpátaljat. A kárpátaljai hadműveletek második szakaszában, így a szlovák-magyar összecsapásban zalai honvéd csapatok is részt vettek. A 9. önálló gyalogdandár alakulatai március 23-án indították támadást, és a következő napok-

ban északnyugati irányban előrenyomulva vették birtokba a számukra kijelölt területeket. Mindközben többször kerültek fegyveres konfliktusba az ellentámadást indító szlovák erőkkel, melyeknek számos halálos áldozata is volt

mindkét oldalról. Az első zalai hősi halott Vitai Dávid honvéd volt, akinek temetési menetéről korabeli fénykép is látható a könyvben.

A szerzők érdekességképpen elárulták: hogy a szlovák-magyar összecsapás háborúnak tekinthető-e vagy sem, arról megoszlanak a vélemények. A magyar hadtörténészek nem nevezik háborúnak, „csupán” egy korlátozott hatókörű, korlátozott csapatokat és területet érintő fegyveres konfliktusnak. A szlovákok viszont a magyarokkal vívott „kis háborúként” tartják számon az összecsapást.

REFORMÁCIÓ ÉS NÉPMŰVÉSZET

(Folytatás az 1. oldalról.)

Kutatási területük nemcsak Magyarországra terjed, hanem határon túl is, kiemelten Kárpátaljára. Eredményeiket folyamatosan publikálják, mely írások az egyházközségeken keresztül érhetőek el.

— A reformátusoknál bármilyen, adott korban értékesnek tekinthető anyagból készülhettek például a kelyhek. A helyi kézművesek adományai voltak ezek, s miközben kint a világban gyakran megsemmisültek a hasonló tárgyak, az egyházak megőrizték ezeket. S mivel napi használatban voltak, 90 százalékuk nem került a múzeumokba. Így lehetséges, hogy akár többszáz éves népi alkotásokra lehet lelteni, melyek jelentős kultúrtörténelmi is. Terítőként

is bármit adományozhattak, nem volt meglepés. Akár eredetileg abrasz volt, valamely hozomány részeként vagy éppen vállalkodó, selyemkendő, vászonszöttes úri hímmel. A népi hímmel nagyon értékes darabjaira lehet így lelteni, például a felvidéki lyukhímzés vagy a tisztántúli hímmel. De a népi kerámiák, melyek szintén kis számban maradtak fenn, egyébként is nagyon jól kutathatók. Az egykori korsókat, cseréptálat adományozták úrvacsorához, kenyérszótáshoz. Fatárgyakat perselynek, perselytartónak faragott ládikák és álványok formájában — emelt ki néhány érdekességet kutatásából.

A hétvége előadói voltak még Raj Rozália és Nagy István néprajzkutatók Szabadkáról, akik a

vajdasági protestáns fejfákat mutatták be. Csuti Tibor fazekas, népi iparművész az úrasztali kanosok szakértőjeként volt jelen. Radácsi Piroska hímmző, a népművészet mestere (felvételünkön) pedig az úri hímmel tervezéséről beszélt, gyakorlatban öltéstechnikákat, minta- és színháshasználatot ismertetett. Bemutatta az általa készített két úrasztalterítő-feldolgozást, melyeket több éves munkával készített.

A program folytatásaként március elején ajándéktárgy-készítésre várják a kézműveseket Gébártára. Az elkészített darabokat május végéig kell eljuttatni a zsűrihez, júniusban pedig kiállítás rendeznek ezen alkotásokból Zalaegerszezen a református templom galériájában.

KIKELETI SZUNNYADÓ

A HÓVIRÁG AZ ÉV VADVIRÁGA

■ A tél végét várók, népi hiedelmek elkötelezettjei mostanában a medve előbújását és Dorotya tágitását figyelhették árgus szemekkel. Mások az első virág előbújását várják a tavasz reményében. S biztos akadnak olyanok is, akik egyszerűen megnézik az időjárás-előrejelzést. Bárhogyan is van, az év vadvirága a hóvirág, melynek szára már félig kibújta a talajból, azaz készülődik már az évszakkváltás.

— Bánfi Kati —

Egyre több növényt és állatot választanak meg az év kiemeltjének. A legrégebbi a sorban az év madara kategória (1979 óta), a vadvirágokat pedig hét éve szavazzatják meg a laikus közönséggel a szakemberek által kijelölt három növény közül. Az idén a lilomfélékhez tartozó hóvirág „vitté el a palmát”. A 2005 óta védettséget élvező növénynek számos népi neve van, így becézték többek kö-

zött árnavirágnak, fehér tavaszikának, hóceppnek, hagymás fehér violának, Gergely-napi virágnak, hóízvirágnak, kacsbirinek, kígyóhagymának, szunnyadónak. Hivatalosan használatos nevét Benkő József erdélyi tudós adta az 1783-ban megjelent A növények nevezéktanja könyvében.

A hóvirág megjelenésére időjárástól függően akár január közepétől is lehet számítani, jellemzően azonban február-márciusban virágzik. Látásból mindenki is-

meri, van egy őshonos és számos kerti változata, s a vadvirágmegőrző génbankba éppen egy zalai példány került. Mindezekről kérdeztük a szakértőt, dr. Illyés Zoltán biológust.

— Sokan azt hiszik csak egyfajta hóvirág van. Magyarországon vadon élő, őshonos valóban csak egy van, ez a Kikeleti hóvirág. A kertben azonban számos változata lehet, leginkább a Hollandiában nevelt, de Ukrajnában őshonos Pom-pás hóvirág. A kétfajta jól megvan egymás mellett, a természet nem szorítja ki az őshonost, és csak az utóbbi védett. A természet változó még nem honosodott meg, bár kikérülhetett a természetbe, de összetartó populációt ott nem alkot — mondta a szakember.

— Miért lett védett a növény?

A zalai 9. önálló gyalogszázad március 23-án induló harci tevékenységét (a bevonulástól egészen a hazatérésig) Molnár András ismertette egy vetített képes előadás keretében; a kötetben is szereplő korabeli fotógráfiaikat felhasználva.

A könyv létrejöttével kapcsolatban elmondta: a kutatómunkában óriási szerepe volt az egykori honvédek azon leszármazottainak, akik rendelkezésükre bocsátották a korabeli dokumentumokat; legyen szó levelekről, sajtóban megjelent cikkekről, fotókról vagy éppen szóbeli visszaemlékezésekről. A témát érintően nagyon kevés hadiokmány maradt fenn. A fotógráfiaik jó részét amatőr felvételek, melyekhez ritkán fűződik leírás, vagy egyéb dokumentáció, ezért nehéz volt a helyszínnek és a szereplők beazonosítása. A támogató önkormányzatnak, magánszemélyeknek és a dokumentumokat rendelkezésükre bocsátó családtagoknak pedig ezúton is köszönik a közreműködést.

A szerzőpárosnak mindeközben egy újabb kiadványa is készülében van. Mint elmondták, még az idén szeretnék megjelentetni az „Útővedként a Donnán” könyvsorozat harmadik, kiegészítő kötetét, melynek korabeli levelezések, sajtótudósítások adják majd a gerincét.

FARSANG ÉS FÁNKY FESZTIVÁL

■ Közeledik a február, na meg a farsangi szezon vége, és vele a hagyományos télűző rendezvények sora is. Idén február 28-án, kedden kerül sor a Városi Farsangra, mely ezúttal kiegészül a tavaly életre hívott Fánky Fesztivállal.

Velkey Péter humánigazgatási osztályvezető lapunknak elmondta: tavaly két külön, ám egymáshoz közeli időpontban zajlott le a két esemény. Most azonban úgy döntöttek, hogy célszerűbb egy egynapos belvárosi programmá összevonni a tematikailag amúgy is összetartozó rendezvényeket.

Február 28-án kora délután fánksütő csapatok gyülekeznek majd a Dísz téren, 15 órakor pedig kezdetét veszi a jótékonyági fánkvásár. Ezt követően megjelennek majd a jelmezesek is a téren, akiknek a menete fél ötkor indul el. Az útvonal a hagyományoknak meg-

felelően alakul: a Dísz térről az Európa téren és a Kossuth utcán át jutnak vissza a maskarába öltözött felvonulók a kiindulási helyszínre.

A jelmezek értékelése és az eredményhirdetés után este 7 órától Back II Black-koncert várja a téren az érdeklődőket.

ONLINE JEGYRENDSZER – OTTHONI VÁSÁRLÁS

ÚJDONSÁGOK ÉS PROGRAMOK A KERESZTURY VMK-BAN

■ Újdonságokról és az idei év legfontosabb programjairól számolt be sajtótájékoztatóján a Keresztury VMK vezetése, illetve a hozzá tartozó intézményegységek csoportvezetői.

— pet —

Flaisz Gergő igazgató elmondta: az egyik legnagyobb fejlesztés az online jegyrendszer bővítése és frissítése lesz. Ez már egy régi nagy adóssága az intézménynek a közönség felé. Jelenleg úgynevezett biankójegyekkel dolgoznak, a tervek szerint azonban márciustól saját online jegyrendszerük lesz. A látogatók így otthon a karosszékből is jegyet válthatnak az egyes rendezvényekre.

A közelmúltban megújult a VMK aulája; egy modernebb, letisztultabb fogadótérrel és információs pulttal találkozhat a betérő. Általánosságban elmondható, hogy nőtt a Keresztury VMK és a hozzá tartozó intézményegységek közönség száma.

Az igazgató hozzátette: változatlanul a 14–28 éves korosztály a legnehezebb bevonzani. Számukra sikeresnek bizonyult a tavalyi LandorJam program.

Idén a vlogerek világával szeretnék megismertetni a fiatalokat egy érdekes program keretein belül. További újdonságként említette, hogy 2017-ben a Zalaegerszegi Egyetemisták Egyesületének Pontott Partyját (a felsőoktatási ponthatárok meghódításának alkalmából) a VMK rendezi, csakúgy, mint a Városi Diáknapot és a Gyermeknapot.

Rácz Enikő igazgatóhelyettes a VMK további programjairól kapcsolatban elmondta: több új ingyenes programsorozatot is indítanak. Ilyen például a Világjárók, melyen civilek számolnak be saját úti élményeiről. A másik pedig az Ébredők, ami a test, lélek, szellem harmóniájáról szóló ezoterikus sorozat lesz.

A Városi Hangverseny- és Kiállítóterem, az Art Mozi, az Apáczai Művelődési Központ, a Kézművesek Háza és a Családi Intézet fontosabb rendezvényeiről Majer Piroska, Drávecz Szabolcs, Dala Hajnalka, Prokné Timer Gyöngyi és Pölöskey Ildi-

kó csoportvezetők számoltak be. Elhangzott: a hangversenyteremben folytatódna a népszerű bérlétsorozatok (Jazz-Szerda, Orgonabérlés, Klasszikus hangversenybérlés), tavasszal pedig ismét lesz Egerszegi Páholó.

Az Apáczai Művelődési Házban „Házunk, kertünk, udvarunk...” címmel újszerű kertészeti vásárral és kiállítással készülnek májusban. Ebben az esztendőben pedig a skanzen helyett a Gébárti-tó partján kerül megrendezésre a XIV. Zalaegerszegi Országos Fazekas-Keramikus Találkozó és Fesztivál (május 13–14-én). Szintén újdonság lesz a Kézművesek Házában a „Hejj regő rejtőm” című országos tábor, mely a zalai népi hangszerkészítésbe avatja be a résztvevőket.

A Keresztury VMK vezetése fontosnak tartja, hogy minél több pályázati forráshoz jussanak, akár a programok finanszírozását, akár az egyes intézmények fejlesztését illetően. Sikeres pályázat esetén sor kerülhet például az Art Mozi teljes felújítására is.

— Jelentős volt a gyűjtése, akár a hagymák kiásása is, mely tönkretette az élőhelyét. Illetve mivel jellemzően a nagyvirágú, szép példányokat szedték le, genetikailag leromlott a növény, azaz a kisvirágúak maradtak meg, és ez a tulajdonság egyre erősebbé vált.

— A vadvirág génbankba Ön gyűjtött be példányt.

— Aggteleken van egy passzív vadvirágbank, melyet vérszertartéknak szántak. Ez egy hosszú távú tárolást biztosító génbank, nemzeti projekt alapján. Éppen mostanában lett díjazott ez a projekt — jegyezte meg Illyés Zoltán. — Ebbe 2014-ben gyűjtöttem Kikeleti hóvirágot Zalaszentlőrincről, illetve tőzike Botfáról és orchideát Zalaegerszeg környékéről. Érdekes szakmai kérdés volt, hogy mennyi az a magmennyiség, amit tárolni kell adott fajból. A hóvirágnak toktermése van, háromrekeszű. Nem igazán szokott felhűnni, pedig sokáig megvan, földre hajolva. A mag fehér színű és érdekesség, hogy van rajta egy olajos szövetdarab, mely csalogatja a hangyákat, és aztán ők terjesztik el a magokat. A

megporzásban pedig a poszméhok vesznek részt, mivel a házíméhek ilyenkor még nem túl aktívak. Tehát a hóvirágon keresztül a vadon élő méhek is jól megfigyelhetők. A hóvirág szaporodásában ez a megporzás a jelentős, nem a hagymás osztódás. Viszont, hogy ilyen korán virágzik, az a hagymának köszönhető, hiszen előző évről tárolja a tápanyagot, és gyorsan virágba tud borulni. Ehhez azonban az kell, hogy elvirágozás után ne kaszálják le egyből, hogy a hagyma tudjon ismét töltekezni.

Enről a hagymáról azonban tud-

ni kell, hogy mérgező. A növény maga pedig olyan drogot tartalmaz, mely az Alzheimer-kór kezelésében használatos. Illyés Zoltán elmondta még, a virág UV-tartalma alacsony, ezért a rovarok számára mintegy fekete folt tűnik ki a havas háttérből. A mi szemünk viszont hóféhéreket látja. Innét is ered, hogy nemcsak a remény, de a tisztaság jelképe is. A magyar eredetű Hóvirág keresztnevével hűlgetek pedig március 21-én és április 3-án lehet köszönteni, akár, de csak saját kertből szedett Pompás hóvirággal.